Forrásközlés

NAGY Péter Tibor:

A BETHLEN-CSOPORT FRANCIA NYELVŰ FOLYÓIRATAINAK MEGALAPITÁSA 1932-33-BAN

/Dokumentumok a szerkesztőségi levelezésből/

A magyar-nyugati kapcsolatok az 1930-as évtizedfordulón gyakorlatilag két, egymástól független szinten léteznek.

Egyrészt a kormányszintü kapcsolatok a realitások szintjein, konkrét gazdasági, pénzügyi és nemzetközi politikai ügyekről szóló tárgyalásokkal, kifinomult nyelvezettel, tehetséges diplomaták közreműködésével.[1]

Másfelől ott állott egy erőteljes propagandakapcsolat, a teljes irrealitások szintjén. A teljes revizió állandó követelése, a magyarság felsőbbrendüségének állandó hangoztatása, kiürült szólamokkal, agressziv és ügyetlen stilusban.[2]

Az előbbi, a kormányszintü kapcsolatok Bethlen István és a külügyi apparátus mindennapi tevékenységéhez kötődnek, az utóbbi a Revizios Liga kiadványaihoz és a Rothermere Lord[3] befolyása alatt álló sajtóorgánumokhoz.

Ha a Rothermere-féle kampánysorozatnak volt is valamiféle hatása az angol közvéleményre, a Revizios Liga anyagai ezt szinte semlegesitették - az agressziv propaganda közismert módon inkább visszahatást kelt.[4]

Ráadásul a magyarság külföldi képéért aggódók azt is konstatálhatták, hogy minél nagyobb mennyiségben küldenek nyugatra propagandaanyagot, az udótállamok illetékesei annál több pénzt és lehetőséget kapnak kormányaiktól a propaganda fokozására.[5]

A változtatásra tehát mindenképpen megérett a helyzet. Közben azonban ennek a külföldi propagandának kiépült a maga hálózata. Sok tekintélyes és befolyásos személy lett érdekelt benne, Magyarországon és külföldön egyaránt. Ők semmiképpen nem akarták belátni, hogy egész eddigi tevékenységük téves volt.[6]

A magyar kormány környezetében azonban realista erők is voltak. Elsők közül említhetjük a Magyar Szemle Társaságot, a kor egyik szinvonalas magyar folyóiratának kiadóhivatalát.

A Szemle a legszinvonalasabb nyugati konzervativ folyóiratokhoz hasonló stilusban, sőt külső formában jelent meg. E társaság vezetői - Szekfü Gyula főszerkesztő, Balogh József főtitkár, Ottlik György neves publicista - a huszas évek legvégén, a harmincas évek elején új koncepciót alakitottak ki a nyugati közvéleményhez való viszonyról.[7]

Az érvet - ha kimondatlanul is - a Klebelsbergi-i elit koncepciótól vették kölcsön. Szerinte a legfontosabb, hogy legyen pár ezer ragyogóan képzett értelmiségi, akik majd kapcsolatot teremtenek a nyugati elittel és megnyerik azt a magyarság ügyének. Azok gondoskodnak azután a "következményekről".[8] Ennek mintájára Baloghék úgy vélték, hogy elég egy szinvonalas folyóirat, ami pár ezer nyugati értelmiségi kezébe jut el. Ha őket meggyőzték, ők majd gondoskodnak róla, hogy a saját, hazai szellemi rangjuk miatt szellemi befolyásuk alatt álló széles tömegekbe is eljusson a kivánt kép a magyarságról.[9]

Az analógia másfelől is kimutatható. Mig a Revizios Liga a "Magyar Igazságról" a magyarság adott és "észre nem vett" felsőbbrendüségéről, "világtörténelmi hivatásáról" akarta meggyőzni a nyugati közvéleményt, addig a Klebelsberg-i kultúrfölény érvelés igy hangzott: kulturfölényt kell teremteni, hogy a Nyugat maga ismerje fel Trianon hátrányait. A Revizios Liga tehát hamis, hazug,

elavult tényeket akart a nyugati közvélemény fejébe sulykolni, a lehető legnépszerübb és legehetőbb stilusban. A Magyar Szemle köre viszont szinvonalas, értelmiségieknek szóló tanulmánykötetekat, folyóiratokat akart a "valós" helyzet ábrázolásával. Ugy gondolták, hogy megfelelő, világszinvonalu konzervativ szerzőkkel, konzervativ szemlélettel, mértéktartó realizmussal, tényszerüséggel sokkal jobban lehet hatni a nyugati közvéleményre. A szerkesztőségek feladata, hogy megfelelő témákat válogassanak össze - lehetőleg nem olyanokat, ahol legnyilvánvalóbbak a magyar társadalom reakciós tulajdonságai. Olyan szerzőket válasszon, akik alkalmasak a megfelelő érvelésre. Feladatuk, hogy a cikkekben a pozitiv, semleges és negativ hatást keltő elemeket úgy helyezzék vagy helyeztessék el, oly módon adagolják, "arányositsák", hogy a nyugati olvasóban, minden egyes cikk végén kb. a következő érzések maradjanak: 1/ Ezek a magyar irók európai módon, konzervativ európai értékekkel gondolkodnak. 2/ A magyar társadalomban, kultúrában, történelemben, ha nem is kizárólagosak, de dominánsak a rokonszenves és elfogadható elemek. 3/ Ezek a politikai erők, és publicistáik képesek tárgyilagosan pozitiv elfogultságtól mentesen szemlélni saját ügyeiket. 4/ A dolgok jobban mennének egész Kelet-Európában, ha ezt az országot támogatnánk.[10]

Szükségesek tehát könyvek, szinvonalas folyóiratok, előadások, társadalmi kapcsolatok, mindez, ami ezt a nyugati elitet megnyerheti.

Egy magyar politikai csoportnak persze a magyarországi politikai erőviszonyokkal kellett számolnia.

Védelmet kellett szerezni a Reviziós Liga, a Társadalmi Egyesületek Szövétsége, a Turul és számos más olyan szervezet ellen, akik saját befolyásukat féltették és e csoport tárgyilagosságát a magyar érdekek elárulásaként igyekeztek beállitani.[11]

Tisztázni kellett a viszonyt a Külügyminisztériummal /ezen belül természetesen külön a politikai osztállyal és a sajtóosztállyal/ a Vallás és Közoktatásügyi Minisztériummal /különös tekintettel a nemzetközi kulturkapcsolatok illetékeseire/ miniszterelnökség sajtó osztályával, később pedig a cenzurahivatallal is.[12]

A Külügyminisztériumtól szinte független kapcsolatot kellett kiépiteni a "célországokban" müködő követségek munkatársaival, és ott dolgozó más magyar állampolgárokkal, akik fontos "hangulatjelentésekkel" láthatták el a budapesti társaságot.[13]

A folyóirat kiadás, előadásrendezés - noha természetesen éppen a "propaganda-látszat" elkerülése miatt a folyóiratok és könyvek nem voltak olcsók - nagyon veszteséges volt, ezért hazai támogatásokat kellett szerezni, meg kellett tehát felelni a Magyar Szemle Társaságot is támogató nagytőke igényeinek is. /Az utóbbi bizonyult a felsoroltak közül a legkönnyebbnek./[14]

Mindezeket számbavéve kezdte el e kis csoport a szervezőmunkát, amit több egymástól független fejezetben lehetne ismertetni.

1/ Az angliai magyar tanszék ügye. /Beépülési kisérlet a Seton-Watson által befolyásolt angol történészvilágba./

2/ Egy franciabarát társaság létrehozása Budapesten és magyarbarát társaság létrehozása Párizsban, amiből csak az első sikerült.

3/ A Revue de Hongrie megszervezése és a Nouvelle Revue de Hongroie /továbbiakban NRH/ elinditása 1932-ben, bonyolult küzdelmek, hogy egyszerre feleljenek meg a Külügynek és a francia közönségnek, titkolják a franciák elől állami kapcsolataikat és titkolják az ugrásra kész magyar jobboldal elől "túl intenziv" francia politikai és társadalmi kapcsolataikat.

4/ A cikkek és komplex folyóiratszámok kialakitásának belső vitái, a hosszú és rövidtávú politikai célok,

személyi érdekek gyakori ütközése.

5/ Egy "megfelelő" történet- és jelenkorszemlélet kialakitása, küzdelmek annak elfogadtatásáért hazai publicisták és tudósok körében, "becsempészése" külföldi szerzők gondolataiba.

6/ Francia, angol, belga stb. személyiségek magyarországi, magyarok külföldi útjainak és előadássorozatainak szervezése, állandó osztozkodás ezekben az ügyekben a külüggyel, a VKM-mel, a miniszterelnökséggel, bonyolult egyensúlyozó tevékenység.

7/ Francia lyceum szervezése Pannonhalmán és Gödöllőn. Küzdelem mostmár nemcsak a hagyományos partnerekkel, hanem a kultuszminisztérium középiskolai ügyosztályával és az Országos Közoktatási Tanáccsal is.

8/ Küzdelem azokkal a politikai feszültségekkel, amelyek a Gömbös-kormány és a Bethlen csoport szakitásából következtek; hogyan sikerül megőrizni a kapcsolatot mindkettőhöz.

9/ Az angol nyelvü magyar történet kiadásának terve és kudarca.

10/ A Hungarian Quarterly /továbbiakban HQ/ és azt támogató társaság létrehozása; ugyanazoknak a jelenségeknek ismétlődése, melyek az NRH megteremtését követték, a feszültségek megduplázódása.

11/ Szakitás Szekfü Gyulával és a Magyar Szemle Társasággal, s ezzel egyidejüleg küzdelem a Szemle barát szerzők megtartásáért, majd különösen Ottlik kiválása után a személyi hiányok leküzdéséért.

12/ A zsidótörvények és a jobbratolódás következtében óriási küzdelmet kellett folytatni a nyugati magyarok segitségének megőrzéséért és a konzervativ-antifasiszta nyugati olvasók megtartásáért.

13/ A világháború éveiben alkalmazkodni kellett a Vichy Franciaország megváltozott viszonyaihoz, Anglia és és az USA ellentáborba kerüléséhez.

14/ 1943/1944-ben a társaságok a Kállay-féle kiugrási politika eszközévé válnak, s eképpen a szélső jobboldal március 19-e után védtelen célpontjává...[15]

x x x

E nem hivatalos, - de mégiscsak a magyar hivatalos körök segitségére támaszkodó - nyugat-európai kapcsolat történetét három forráscsoport segitségével lehet elemezni.

1. Nyomtatott források, elsősorban maga az NRH és HQ
2. A Külügyminisztérium sajtóosztályának anyagai az Országos Levéltárban.
3. A két nyugatbarát társaság levelzése, dokumentációja.

Eddig a legutóbbit vizsgáltuk át. A dokumentumok Balogh József hagyatékában találhatók /Országos Széchenyi Könyvtár Kézirattára 1. számú fond/
E hagyaték mintegy 31000 dokumentumot tartalmaz, mely a feladók illetve a cimzettek neve szerint rendezett, de - legalábbis jelenlegi állapotában - folyamatosan is számozott. A legjobb forrásmegjelölésnek tehát az a módszer kinálkozott, hogy a levél előtt megjelöltük, hogy kitől illetve kinek megy a levél. Az eredeti anyagban értelemszerüen mindig az idegen, szerkesztőséghez nem tartozó személy neve alatt található a dokumentum. A levelek alatt található jelölése Fond 1/ x / y, melyben az "x" minden esetben azt jelenti, hogy hányas számú dossziéban /palliumban/ van a kérdéses irat, az "y" pedig azt, hogy maga az irat hányas sorszámot visel. Ha bármelyik helyén kérdőjel áll, az értelemszerüen azt jelenti, hogy nincs saját száma az anyagnak ill. a palliumnak. E háromszoros dokumentálást azért tartottuk szükségesnek, mert valószinünek tünik, hogy a következő néhány évben a Fondot átrendezik, a három adatból tehát csak egyik marad érvényes, de nem lehet tudni előre, hogy melyik.

x x x

Az itt közölt anyag egy nagyobb dokumentumgyüjtemény töredéke. A gyüjtemény 918 dokumentumból áll. Ebből az anyagból "A Bethlen csoport francia kapcsolatainak történetéhez" cimmel egy 58 dokumentumból álló OTDK dolgozatot állitottam össze, amivel az 1987. évi OTDK-n vettem részt. A most közölt anyag ennek első fejezete.

Dokumentumok a Nouvelle Revue de Hongrie megalapitásához /1932 - 1933/

Az alapitás legnagyobb nehézsége volt az, hogy hogyan állitsák össze a franciaországi patronáló bizottságot, ki legyen az ottani szerkesztő. /1. levél/ A következő probléma: hogyan lehetne a francia kormánytól erre támogatást szerezni. /2, 3, 4/

A pillanat egyébként sem volt igazán alkalmas: a Gömbös kormány németbarát lépései, Bethlen németországi útja egyaránt rontották a lap esélyeit. /5, 6, 7, 8, 9, 10/

A szerkesztőség szakmai tudása, újságszerkesztési stilusa sem tünt megfelelőnek ahhoz, hogy a francia folyóiratokkal felvegye a versenyt. /11, 12/

x x x

1.

Adorján Andor[1] francia szerkesztő /Eubonne/ - Ottlik Györgynek 1932. márc. 3.

/.../ Hogy már most a dolgok lényegére térjek: kitünően magyarázta meg, hogyan képzeli el a lapot, micsoda rendeltetést kiván neki adni. Teljesen osztom ezt a formulát: magyar lapot francia nyelven, a francia és a többi európai,publikum számára, tekintettel, elsősorban a közvetlen szomszédjainkra. A formula kitünő, a létjogosultsága kétségtelen, s a magam részéről szentül hiszem, hogy az <u>új Magyarországnak minden tekintetében még sok mondanivalója lesz Európa számára</u>. Hiszem, igenis, hogy egy elevenen szerkesztett, széles látókörü NRH sokat fog még reveleálni a világ számára. Hiszem, hogy a NRH nincsen tengősorra kárhoztatva, hogy fényre és valóságos életre kaphat az egész. Ha ez a hitem nem lenne

meg, nem kiáltanám itt most pár száz kilométeren keresztül Ön felé s nem áltatnám magamat se vele, ez csak egészen világos, ugy-e?

A levele fonalát követve: igen okosnak tartom azt is, hogy haladó irányt kiván adni a lapnak, de egyben tiszteletben tartva a konzervációt megérdemlő, mert éltető hagyományokat is. Mindezzel teljesen egyet értek.

A patronage-bizottság névsora is kitünően van összeválogatva. Legfeljebb, ha megengedi, néhány kiegészitést javasolnék még, nevezetesen a nagyipar és bankok világából. Ajánlanám pl. de Wendel-t, Francais Marsal-t, Charles Dumont-t,[2] az Unio Européenne /Schneider-Creuzot/[3] egyik-másik hatalmasát,Clémentel-t, a nemzetközi kereskedelmi kamara elnökét stb. de hát ez lényegtelen. Kiegészitení az ilyen névsort mindig gyerekjáték.

Más kérdés: tettek-e már valamit is a kiszemelt patronazs tagok megnyerésére? Azt irja, Villani[4] megigérte, megteszi a szükségeset s hogy jó lesz, ha az illető urak mindjárt látják is ebből, hogy a követ pártolja a Revuet. Mint Ön is jelzi a soraiban, én ezt kissé kétélü dolognak találom. Szerintem /s meg fogja bocsátani, ha teljes nyiltsággal mondom meg, amit gondolok/, igen jó ha a követre hivatkozhatunk, ha a követ mellénk áll, támogat és segit, sőt mindez elengedhetetlenül szükséges is; de talán nem helyes, ha Villáni tulságosan exponálja magát s ezzel csakugyan a hivatalosság jellegét adja meg a lapnak. Azt hiszem az lenne a legjobb, ha pl.Villánival, aki igen jó emberem, sőt tegeződő barátom, privátim megbeszélném: kik az ő meghittjei itt, akikkel teljesen privátim megállapodhatna, vállalják a patronázst, s viszont én is, a magam iniciativájából vennék elő másokat, akik régi embereim: pl. de Monzie-t, vagy Jouvenel-t és másokat, Boncour-t, Cot-ot, Scapini-t[5] stb. Ha Villáni hozza össze az egész bizottságot, soha senki le nem mossa rólunk, hogy fizetett, hivatalos propaganda-

organum vagyunk. Holott azt hiszem,jobb, okosabb, hasznosabb, sőt lukrativabb is lenne, ha "Kampforganum"-ként jelenhetnénk meg, a magyar-francia kapcsolatok kimélyitése érdekében. Ha a patronázs bizottságot igy magándiligencia hozza össze, a bizottság tagjai megértik, hogy anyagilag, szellemileg mit várunk tőlük. Ha ellenben a követ hozza össze, ez azt jelenti, hogy tőlük csak falazást várunk; ők egy disz-paravent csupán, amelyik mögött a követ és a magyar propaganda üzi a maga játékait... Röviden: igenis jobbnak tartanám magániniciativából összehozni a bizottságot, legfeljebb említést téve róla, hogy a követ persze tud a dologról, sőt, ahol kell, őt is megadni referencia gyanánt. A személyes jó embereinek viszont Villáni szólna, lépjenek be. De főleg mint magánember.

Ami a szerkesztő kérdését illeti: a Plans[6] körét ismerem és becsülöm. Az ott csoportosulók közt van néhány igaz barátunk, vagy helyesebben néhány világos értelmü ember, aki számot ad magának Trianon hibáiról. Viszont azt hiszem, hogy a Plans embereinek bizonyos szélsőségei miatt nem lenne helyes leszögezni magát mellejük, még csak rajzszögekkel se! Eléb a patronázs bizottságnak kell együtt lennie, aztán vele kell megállapodni, esetleg az ő dezignációja alapján, ki is legyen a párisi szerkesztő!... Nem tudom, végül, nem lenne-e sokkal jobb francia szerkesztő gyanánt valami kitünő nevet megszerezni, aki túl van az anyagi kontingenciák kérdésén, de akinek tetszenék a patronázs bizottsággal való kapcsolat. Hogy neveket emlitsek: pl. Tharaud-ék, vagy Henry Bidou, esetleg Lichtenberger...[7] Kétségtelenül meg tudnám nyerni Mistler-t esetleg, vagy Guy de Pourtales-t.[8] Azt hiszem egy igazán presztizses név és amellett valóban jó iró, nagy hasznunkra lenne a revue irodalmi akkreditálása érdekében!

Igen ajánlanám, hogy az itteni összes nagy revükkel teremtsünk kapcsolatot, még pedig úgy, hogy a kefelevonataikat megkapjuk. Ezen a módon a NRH olcsón, illetve

ingyen jut értékes anyaghoz, amennyiben reprodukálja a bennünket netán érdeklő cikkeket, /egészében, vagy kivonatosan/, másrészt pedig így egy "revue des revues"-t ad, ami igen kapós olvasmány szokott lenni, mint épen a LU[9] példája igazolja... A LU már most teljesen a saját erejéből él meg, holott, mint látja, egyetlen fillér publicitási bevételünk nincs: reklámokat nem közlünk... örülök, hogy szivesen látta a Butler cikk reprodukcióját a LU-ben. Ezentul is, ahányszor csak alkalom adódig, mindig átveszünk majd valamit a NRH-ból. Ha ebből a szempontból valami különösen a szivén fekszik: irja meg és rendelkezzék velem.

Az otthoni és az itteni külügyminisztériumokkal való kapcsolatokra áttérve, örülök tudni, hogy függetlenségét megőrizte, viszont azonban kétségtelen, hogy az otthoni illetékeseknek feltétlenül érdeke, elemi érdeke, egy igazán nivós ilyen támogatása és lehetővé tétele. A kunszt éppen az, s egyben az okosság parancsa is, hogy anélkül, hogy akkaparalnák a revüt, vagy hogy az ingerenciájukkal tönkretennék, kompromittálnák, lehetetlenné tennék, mondom: anélkül, hogy azt infeodálnák maguknak, mégis a lapnak messzemenő támogatást kellene adniok. Ha a lap a külügyminisztériumé: többé a kutya sem olvassa külföldön. Ha ellenben független, akkor a lap igenis nagy szolgálatokat tehet a magyar ügynek, minden vonatkozásban. Vagyis: a külügyminisztériumnak, a közoktatásügyinek, sőt a földmivelésügyinek és pénzügyinek is érdeke, hogy ez a vehiculum: a Revue meglegyen, nem azért, hogy ők kucsirozzanak rajta, egyedül és kizárólag, hanem hogy legyen hová felülniök, néha-néha, ha épen a külföldre akarnak kiszólni... Illenék és elemi igazság lenne csak, ha a teljes függetlensége megőrzése mellett, igenis kapna otthon annyi kormányelőfizetést /még a leépitett büdzsé mellett is/, amennyi a lap fontosságához illik. Ez lenne a jó propaganda és nem ha vidéki szennylapokat pénzelnek, pártérdekből.

A Quai d'Orsay-n tegnap lett volna beszélgetésem épen a Revue-t illetőleg, de letelefonáltak és csütörtök este hat órára hivtak. Meg akarom tudni a Qusi d'Orsay hogyan nézi és itéli meg a lapot? Egyben, igen szépen és diszkréten ki fogom hámozni, micsoda támogatásra lehetne számitani, persze egyedül előfizetések alakjában. Meg fogom tudni azt is, a Quasi d'Orsay hajlandó lenne-e esetleg támogatni abban, hogy közgazdasági és egyéb korifeusoknál hivatkozhassak a Qu.d'O. érdeklődésére és pártfogására a lappal szemben.

... Mindig a levele fonalát követve, most jutunk el a legbajosabb ponthoz: Ön azt kérdezi, hogy ha a kiadóhivatali részt átveszem, mennyi jövedelmet tudnék a lapnak biztositani? Hát, kedves jó kollégám, erre teljesen lehetetlen felelnem. Nézzük csak a kérdést és a vele összefüggő egész komplexumot közelebbről.

Teljesen egyetértek Önnel abban, hogy a szerkesztőségi és kiadóhivatali részt szeparálnunk kell. Ezalatt azt is értem, hogy Ön netán fenn akarja tartani magának a lehetőséget, mást bizni meg /nem engem/ a szerkesztőségi résszel /Plans-ékat, vagy mást, bárkit/, s egyedül a kiadóhivatali részt kivánná netán rámruházni. Nem akarok itt elvbeli kijelentéseket tenni, hogy csak a kettőt együtt fogadom el, szó sincs róla. Hiszen az is lehet, hogy a szerkesztőségi rész csupa nyüg és a kiadóhivatali: csupa méz; - szóval prejudikálni nem akarok, de csak Önt megnyugtatni, hogy az elvem mindig az érdekek koordinációja, nem pedig a szubordináció. A jogos és méltányos érdekek összeegyeztetése az egyetlen egészséges dolog. Ha tehát az Ön érdeke az, hogy a szerkesztést más végezze és én a puszta kiadóhivatali tevékenységben is megtalálom jogos ambicióm kielégülését: legyen meggyőződve róla: nálam megértőbb barátot nem fog találni. Viszont ha a kiadóhivatali tevékenység csupa teher és önmegtagadás, anélkül, hogy a redaktiv munka által legalább erkölcsi kielégülést találjak, akkor viszont nem lehetneék rendelkezésére, mert

hiszen egy ilyen teljes "sacrifizio del'intelletto"-val se tudnék megbarátkozni. Szerintem, mindez előzetes próbát igényel, mert csak megszerzett, empirikus tapasztalások alapján beszélhet az ember igazán józanul és helyesen.

Meggyőződésem szerint legalább egy esztendei alapos, szivós, szervező munka kellenék hozzá, mielőtt a Revue itt igazán olvasóközönséget és hirdetőket tudna találni. Az 1932-es hirdetési büdzsék már mindenütt, rég ki vannak osztva, mi tehát a legjobb ajánlások mellett is legfeljebb csak a jövő évi büdzsékre lehetnénk felvehetők. /Minden vállalat előre kidolgozza az évi hirdetési kampányát, amit aztán a "distrinutaur" hajt végre. Vagy pedig a "distributeur" dolgozza ki a kampányt, a neki átadott átalány korlátai között. De egyik és a másik esetben az ez évi büdzsék már ki vannak osztva. Következőképen legfeljebb egy-egy véletlen hirdetésre lehetne számitanunk. Ez idén már az is nagy dolog, ha elérjük, hogy néhány jövő évi büdzsére előjegyezzenek és felvegyenek bennünket./

Jövedelmet tehát, ez évre, garantálni semmi szin alatt se tudnék, hanem legfeljebb azt a kötelezettséget tudnám elvállalni, hogy ellenszolgáltatás nélkül hozzálátnék a szükséges démarsokat elvégezni részint, hogy a patronazs bizottság létrejöjjön, másrészt, hogy a nagy bankok, iparvállalatok stb. tudomást szerezzenek a revüről. Sorra venném a distributeuröket, a nagy bankok stb. chef de publicité-it, megdolgoznám őket, a jövő reményében! Elmennék a nagy revükhöz és elintézném velük, hogy a NRH megkapja a kefelevonatokat. Hogy hirdessék a NRH-t. Előkészitenék, megszerveznék mindent, Kapcsolatokat teremtenék a revue és a párisi kereskedelmi kamarák között. Lehetőleg bevezetném egy itteni követségeken ahol baráti kapcsolataim vannak /finn, lengyel, eszt, lett, svéd, dán, norvég, spanyol, bolgár követség/... Mondom, hajlandó lennék mindezt a munkát vállalni, végezni, anélkül hogy

maguknak egyetlen fillérjébe kerülne. Ellenőrizném egyben az ottani eladásukat. Tárgyalnék Hachette-tel, hogy ki legyen téve. Könyvkereskedésekkel, szállodákkal, hajózási vállalatokkal stb.

Az igényem az lenne, hogy minden párisi jövedelmük /helyesebben minden franciaországi jövedelmük/ 35 %-a engem illessen meg, amennyiben rajtam, illetve az én kezdeményezésemen át érték el, s 10 %, ha az üzlet nem az én, de a más iniciativájából csinálódott. Ezt a 10 % követelést indokolttá teszi, hogy sok esetben majd kétségtelenül én dolgoztam meg a talajt s talán az én előkészitő munkám gyümölcsét hordja be más. Indokolttá teszi az is, hogy az első évben nekem kétségtelenül jelentős összeget kell beléfektetnem az organizáció itteni kiépitésébe, szóval hogy kockázatot vettem magamra. Viszont a számomra szükséges, hogy az Ön részéről biztositékom legyen arra nézve, hogy a lap fennmaradása legalább másfél-két évre garantálva van, mert hiszen erkölcsi lehetetlenség számomra itt füt-fát megmozgatnom, ha attól kell tartanom, hogy tulságos efemerjellegü lapról szólok csak. Az itteni összeköttetéseimet nem veszélyeztethetem azzal,hogy nagy tüzzel-garral agitálok a NRH mellett és amikorra jelentkeznék egy kis eredmény: a lap beszünt.

Ismétlem: nekem sincsenek gyermeteg illuzióim. Tudom, hogy igen hosszas és szivós munkára lesz itt szükségem, de állom, vállalom, ha Ön is ugy kivánja. Az inkasszót én bonyolitanám le, ha ugy akarja; vagy ha van itt bankja: hát akkor a bankja. Azt mindenesetre, bármely percben elintézhetem, hogy az itteni Crédit Lyonnais pl. 50-100.000 frankos kezességet vállal el értem. Ha akarja: többet is, ugy hogy az anyagi bonitásomat illetőleg semmi aggodalomra ok nem lehet. E tekintetben semmi zsént velem ne érezzen; - az üzlet: üzlet és soha a személyi ügyeket, kapcsolatokat az üzletiekkel összetéveszteni nem szoktam.

A lapterjesztőjükről nem mondhatok, sajnos, semmit. Inkább Önnek kell tudnia: ad-e el számokat, vagy nem? Az kétségtelen, hogy sehol, egyetlen párisi könyvesbolt étalage-ján se látni a lapot, még csak a Magyar Ház táján se, vagy például a Gare de l'Est-en. Szerény véleményem szerint, ha valamit csinálni akarunk, "von Pick auf" kellene mindent felépiteni. Még csak a munka során, a kezdő, a lassu, a türelmesen elért eredményekből tudnék aztán következtetéseket levonni a jövő és az esélyek alakultát illetőleg. Odáig teljesen a sötétben tapogatózom. Ha megvan a patronázs bizottság, ha szerveződik itt a számonkénti eladás, ha tartalmilag a lap érdekes és értékes, ha a quadi d'Orsay részéről is itt teljes akkreditációt nyer: szóval ha igazi standing-ot szereztünk meg a lapnak, nyilván több sansszal kopogok be X.Y. bankhatalmasságnál, mint ha rahitikus, szegényke sajtóterméket tartok a karom alatt... Annyi imponderabilian fordul meg minden s végső analizisben annyira a pesti és az itteni közös munka eredménye lesz minden, hogy ugyancsak hivságos valami lenne azt mondanom: én itt ezt - vagy azt fogom elérni. Az okosság parancs szava az, hogy Ön is, én is,ha egyetértünk, a legjobbat akarva fogjunk össze és lássunk neki a munkának. Csak magamról tudok felelni: a munkaképességemről, a munkaakaratomról és a buzgóságomról. De hogy a revue itt milyen fogadtatásra, mennyi rokonszenvre talál, ez már nem tőlem, de inkább Öntől, illetve a revuetől függ, száz és több egyéb körülményről nem is szólva. Ne kérjen és ne várjon tehát tőlem számbeli previziókat, ameddig a munkát meg nem kiséreltem. Hat hónapi munka és előkészités és tapasztalás után erre is rákerül majd a sor. De addig még csak hozzávetőlegesen se tudnék semmit se mondani, anélkül, hogy az események részéről esetleg tulságosan durva dementinek ki ne tenném magam. /.../

Fond 1/14/?

2.

Balogh József -
Adorján Andornak

Szigoruan bizalmas! 1932. julius 14.

Igen tisztelt Szerkesztő Ur,

mint Lajti István dr. urtól, az Institut de Coopération Intellectuelle[10] párisi osztályvezetőjétől értesülök, szó lehetne róla, hogy az École Normale Supérieure[11] egy fiatal "sortant"-t jelölne ki nálunk teljesitendő szerkesztőségi titkári teendőkre.

Mellesleg jegyzem meg, hogy olyan fiatal urat keresünk, aki itt nemcsak a szerkesztőségi adminisztráció francia részében venne tevékeny részt, hanem idővel a folyóirat francia stiláris revizióját részben és korrekturáját egészében vállalná. Nagyon reméljük, hogy az illető már az év végéig elfoglalhatja itteni állását.

Ottlik György főszerkesztő urral együtt az a nézetünk, hogy a francia müvelődés expanzióját szolgáló ilyen állásra a francia kormány készséggel fog bourse-os jelöltet kiküldeni és az a kérésünk Szerkesztő Urhoz, hogy ezirányban a Quai d'Orsay-n kezdeményező lépéseket tenni méltóztassék. Önként értetődik, hogy a Nouvelle Revue mai kezdeti állapotában drága embert megfizetni nem tud, de azt is tudjuk, hogy a francia külügyi kormányzat ilyen célokra mindig bőségesen és szivesen áldoz. A nehézségeket nem is ezen a téren látjuk, hanem inkább abban, hogy olyan embert kell találnunk, aki a mi céljainknak feltétlenül megfelel és aki nem érzi magát a mi szerkesztőségünkben hazája emisszáriusának.

Nagyon lekötelezne, ha erről szives volna bizalmasan tájékozódni és engem tájékoztatni.

Vagyok

kiváló tisztelettel
készséges hive

Fond 1/14/72

3.

Balogh József -

Adorján Andornak 1932. augusztus 4.

Igen Tisztelt Uram,

Köszönöm július 30-án kelt nagybecsü sorait, melynek közlései köszönettel és részben sajnálattal tudomásul szolgálnak.

A Külügyminisztérium átalányára nézve bizonyára Ottlik ur is ir Önnek. A napokban vette ő azt az eléggé megdöbbentő értesitést, melyrevonatkozóan semmi előzetes tárgyalása nem volt, hogy a Francia K.M. 20 példányra fizetett elő; hogy az Önnel közölt 5000 frankból miért lett Budapesten 2000, talányos.

Megállapodásról nincsen szó s én a magam részéről - bár a NR szerkesztőjeként nem foglalkozom anyagi ügyekkel - tájékoztatására közölhetem, hogy a huszpéldányos előfizetés elfogadásával /visszautasitanunk módunkban nincsen/ semmiféle kötelezettségben nem érzem magam a franciákkal szemben és az előfizetést sem a folyóirat támogatásának, sem a francia kulturális expanzió céljait szolgáló szubvenciónak nem érzem. Nem fér hozzá kétség, hogy itt egészen másnak kell történnie és más is fog történni. Ami tisztelt Uramat ebből főként érdekli, az az, hogy nyugodtan helyezkedhetik a K.M.-a szemben arra az álláspontra, hogy a NR számára eddig <u>semmi sem történt</u>, mert ez az előfizetés, akár 2000, akár 5000 frank az ellenértéke, a Nouveu Budget-je szempontjából semmi.

Ami a Comité dePPatromage-t illeti, errenézve Ottlik Urnak állandó érintkezése van Villani báró követ urral. Nagybecsü közlésére csak annyi a megjegyzésem, hogy Tharaudkat Ottlik ur már februárban megnyerte s igy kéri tisztelt Uramat, hogy néki szólni ne tessék.

Szives figyelmébe ajánlom a Nouvelle Revue Francaise augusztus 1-i számának könyvmellékletét: nagyon

ambicionálnánk, hogy ehhez hasonló könyvmelléklet fejlődnék itt ki s nem tudom, nem volna-e helyes Gallimard-[12] ékkal kapcsolatot keresnünk.

Kiváló tisztelettel köszönti

U.i.: Mellékelem a Hachette,[13] London levelének másolatát, mely ékesen bizonyitja, hogy ezzel a céggel boldogulnunk nem lehet. Érzésem szerint az egész francia-angol-belga terjesztési apparátust igen gondos munkával uj alapokra kell fektetnünk. Mellékelem a sajnos, elkésetten hozzámérkezett hirdetményeket a Sorbonne-on idegenek számára tartott különböző cours-okról. Nézetem szerint, valakinek utján a Sorbonne-t és általában az cours de étrangers-ket hirdetőként meg lehetne nyerni a NR számára. A hirdetők sem járnának rosszul, mert Magyarországon és minden országban ahol a Revue-t olvassák, sokan vannak, akik szivesen vennének egy francia szünidei tanfolyamon részt. Talán méltóztatnék M. Goy-val[14] érintkezést keresni. Kérném e tárgyban szives véleményét.

4.

Ottlik György -

Villani Frigyes párizsi követnek 1932. augusztus 5.

Igen tisztelt Barátom,

Őszinte köszönettel vettem mult hó 26.-án kelt szives soraidat, amelyekből nagyon jól esett látnom, milyen melegen és aktivan érdeklődöl a Revue iránt.

Hevesy Andréval[15] együtt, ki, mint tudod, itt van, többször alaposan átbeszéltük a Comité kérdését és teljesen ugyanarra az eredményre jutottunk, mint Te, hogy tudniillik jobb őszre halasztani, mert hiszen most már senki

sincs Párizsban. Ami a felszólitandók listáját illeti, az máris igen szép és reprezentativ, októberig de fil en aiguille még talán lassan gazdagithatjuk is. Pl. Apponyi[16] vállalkozott rá, hogy ir Dolly de Castellane-nak,[17] ami azt hiszem nagy nyereség lenne; az öreg Végh Gyula[18] pedig Comtesse de Behague-nak[19] irna. Ez a kettő talán elég is lenne a Faubourgból, Mme. Paul Dupuis, Mme. Tharaud[20] és még egy-két professzor vagy politikus feleséggel meglenne a dáma-része a Comiténak. Érdekes listádból látom, hogy aktiv miniszterek vállalták a tagságot, sőt Pila[21] is. Lehetséges ezeknek nyilvánosan szerepelni a Comitében? Ha igen, akkor azt hiszem de Monzie[22] mellett fel kell szólitanunk Mistlert[23] is, különben intim ellenségünkké válnék. Ami a Hevesy Andor igérte neveket illeti, a Tharaud fivérek már februárban, amikor náluk jártam, örömmel csatlakoztak, igy ők elintézetteknek tekinthetők, Mme. De Chabrillan[24] pedig politikai és családi okokra hivatkozva deklinálta a felszólitást. Hogy Adorján mit csinál és mit tud csinálni, azt nem tudom megitélni - erről majd szeretnék Veled beszélgetni, ha, mint remélem, októberben sikerül kimennem Párisba.

Intézkedtem, hogy a listádon levő uraknak, akiknek eddig még nem ment volna a Revue, rögtön inditsák meg, természetesen állandóan és "hommage" jelzéssel. Nagyon kérlek, légy oly jó Hesse Pernot és Cautrut[25] cimét tudatni Gesztesi[26] utján, hogy nekik is rögtön megindithassam a Revuet.

De addig is, amig én Párisba jutok, örülök szeptemberi idejövetelednek és remélem, hogy lesz alkalmam Veled a dolgokat alaposan átbeszélni.

Bizonyára érdekelni fog, hogy de Vienne[27] mult héten tudatta velem, hogy kormánya előfizetett a Revue 20 /azaz husz/ példányára. Mondtam neki, hogy ez óriási, mig őt hallhatólag zsenirozta a dolog. Másrészt érdekes, hogy Adorján egyidejüleg azt irja Párisból, hogy neki a Quai d'Orsayn azt mondták "a követ megállapodott az NRH-

val, hogy a Revue 5000 frankot kap". Adorján nagyon helyesen ezt is kevesli, közöltem vele, hogy mi a helyzet és azt, hogy megállapodásról szó sem lehet, hiszen az ellenszolgáltatást feltételezne, illetve azt, hogy ha megszünikú a támogatás, hát a Revue másnak adná el magát. Már pedig épen azért nem is tárgyaltam erről a kérdésről, sem de Vienne-nel, sem Párisban, mert a Revue, ha itt állandóan megtudjuk alapozni, akkor meg kell, hogy jelenjen akkor is, ha a franciák egyáltalában nem fizetnek elő rá, mert a Revue európai szellemben szerkesztődik, de nem áll a francia politika szolgálatában és semmiféle diktátumot el nem fogadna. Viszont természetesen okosan tennék, ha fenntartásához hozzájárulnának komoly összeggel, mert mégis elsősorban a francia szellemet és a francia-magyar kapcsolatokat ápolja. Amig az én kezemben van és mostani munkatársaimében, addig - akár mit csinálnak Párisban - garantálhatom, hogy ez a szellem meg is marad. Viszont, ha nem birjuk fenntartani - és én többet, mint hogy munkámat ingyen bocsátom a Revue rendelkezésére, nem tehetek -, a kormányunk pedig tudod, mennyire szükülő költségvetéssel és lehetőségekkel dolgozik, akkor könnyen kerülhet ismét olyanok kezébe, akik nem skrupulizálnának afelett, hogy német vagy olasz propagandaorgánummá tegyék. Ezekről a helyekről pedig ilyen célra biztosan lehetne bőven eszközöket kapni. Ezt a gondolatmenetet szeretném, ha Adorján közölné a Quasi d'Orsayn és, ha Neked nem lenne alkalmad Adorjánt látni, meg fogom neki is irni.

Ismételt meleg és őszinte köszönetemmel együtt fogadd, kérlek, igaz tiszteletem kifejezését, mellyel maradtam

régi hived

Fond 1/ ? /2975

5.

Haraszti Emil párizsi követségi sajtóattasé -

Balogh Józsefnek 1933. február 26.

/.../ Elképzelhetetlen, mennyire romlott itt a helyzetünk az utolsó néhány héten. Már régi jó barátaimtól is hihetetlen dolgokat vagyok kénytelen lenyelni. Tucatjával dobják utcára a magyar munkásokat és hivatalnokokat, ugyanakkor, mikor megtartják az osztrákokat. Csendes szivós magyargyülölet szervezkedik, sokkal erősebb, mint a német gyülölet. Igen örvendenék ha Ottlik kijönne és erről tudomást szerezne, a revuenek is kellene ezzel foglalkoznia, kissé belakcsplódna a való életbe,mert különben izolált marad doktrineségében ...

Fond 1/1342/12912

6.

Haraszti Emil -

Balogh Józsefnek 1933. május 13.

/.../ Legjobb forrásból tudom /.../, hogy Hitler felajánlotta Romániának mai határai garantálását. Filipescu tárgyal Berlinben. Titulescu ezzel zsarolt itt. A követség nem meri jelenteni.

Fond 1/1342/12 937

7.

Balogh József -

Haraszti Emilnek 1933. június 12.

/.../ Mint hogy Paléologue-ot[28] személy szerint meg szólaltatni a monarchia mentő akcióról nehéz lesz - halljuk, hogy ő minden magyart elhárit magáról - egy kitünő essayirót kellene megnyernünk /.../

Fond 1/1342/12 932

8.

Haraszti Emil -

a szerkesztőségnek 1933. junius 17.

Kedves Barátom,

Megkaptam leveleidet s bár nem számitottam elutazásom előtt ennyi s ilyen nehéz dologra, tüstént munkához láttam. Két napi hajsza után sikerült /Jean Malyt/[29] megtalálnom. Most jövök tőle csaknem háromórás beszélgetés után. /Maly igen jó benyomást tett rám intelligenciájával és müveltségével. /Nem hiszem azonban hogy sokra megyünk vele./
Beszélgetésünk komoran sőt zordonan indult. A bevezető bókokra nem is reagált hanem mindjárt azzal a kérdéssel fordult hozzám, hogy képzelhetjük mi, hogy a francia közönség érdeklődni fog egy revü iránt, melyben ilyen cikkek jelennek meg mint Bethlené. Felolvasott egy csomó részletet Bethlen cikkéből melyeket abszurdnak és felforgató tendenciájunak mondott. Közbevetőleg meg kell jegyeznem, hogy ma Hitler kivételével aligha van ember akiről a franciák ugy beszélnének mint TD. /Bethlen/ Istvánról. Németországi körutjáról részletesen tájékozva vannak s nem bocsátják

meg. Bármilyen párt állásu politikussal vagy iróval beszéltem eddig, mind ugyanazt mondta.

A vita az első félidőben különösen szenvedélyessé fajult el /Maly/ a háboru előtti állapotokat emlegette, a tótok elnyomását. Hasztalan argumentáltam Csernochhal[30] s másokkal, nem volt hajlandó tágitani. A másik félidőben kissé összemelegedtünk. Bevallotta, hogy mindennek Németország az oka. Ezt másoktól is hallottam már, hogy miért nem igyekszünk a magyar ügyet különválasztani a német kérdéstől? Németországnak nem életkérdés a revizió, csak a porosz dölyf fujja fel annak. A német mentalitásról való véleményünk hozott közelebb egymáshoz. Igyekeztem precizirozni kivánságát. Malye szerint a legelső dolog, hogy a revü adjon ki egy prospektust, amelyben tisztán világosan és félre nem érthetően körvonalazza programját. Ha azt akarjuk - mondotta hogy a francia közönség érdeklődjék és olvassa a revüt, előfizessen reá akkor tiszta bort kell tölteni a pohárba. Szerinte a revüvel jelenlegi formájában semmit sem lehet csinálni mert felakarja forgatni Európa térképét. Ez a térkép szerencsétlen, de nem roszszabb mint amilyen a régi volt - folytatta - és nem roszszabb mint a milyen egy uj lehet. Ezek után az olasz problémáról tartott előadást, hogy tolja előtérbe és használja ki Itália Magyarországot. Ismételten hangsulyozom, hogy abban a pillanatban ahogy az ember elejti a német kérdést, /Malye/ is, mint annyi francia megváltozik és hajlandó lenne "tárgyalni". Kijelentette, hogy szivesen áll rendelkezésünkre, ad cimeket, ha kivánjuk, de hangsulyozza, hogy kidobott pénz, ha nem változik a revü tenorja és szelleme. A revü reclamálja és revendikálja a magyar sérelmeket, ez természetes, de ne akarjon zavart sziteni, mert ha ezt teszi nem akad komoly francia a ki az ilyesmihez oda adja magát.

Ezután reá tért a humanista kérdésre. Ez annyiban érintett kellemetlenül, hogy sejtelmem sem volt róla, miután az igért dossziét nem kaptam meg. Ugy láttam,

hogy itt reád, akit nagyra becsül, neheztel a tervezett bázeli központ[31] miatt s azért hogy az angolokat akartad az elgondolt szervezet élére tenni amit ezek - mint mondotta - visszautasitottak. Nem tudom alapjában miről van szó, mert folyton történetfilozófiai fejtegetésekbe kapott bele, alig tudtam visszaránoigálni a kérdés lényegére. Be is látta ezt, s mint kijelentette, azért teszi mert örvend, hogy végre kibeszélheti magát velem s elmondhat olyanokat amiket nem igen lehet papirravetni. Az ifjusági számról,[32] melynek tartalmáról szintén nincs tudomásom azt mondotta, rendelkezésünkre áll, de szeretné tudni és látni a revü programját, egyuttal azt kérdezte, hogy miért csinál épen egy magyar revü nemzetközi ifjusági számot?

Helyzetünk, az irántunk való hangulat, a háboru óta talán még sohasem volt ilyen rossz, ezt meg kell mondanom, nem tartozom azok közé akik szeretnek mindig kellemeseket jelenteni, hogy jó fiuk legyenek. Az egyetlen amit jó néven vesznek, hogy bizonyos liberális szellők fujnak nálunk, hogy nem verik a hitsorsosokat.

Valmit okvetlenül kell tenni a helyzet megváltoztatására. Tudom, hogy nem irányithatom a magyar külpolitikát, de ha számitani akarunk a francia támogatásra, meg kell nyernünk bizalmukat, természetesen anélkül hogy elveinkből bármit is feláldoznánk. Több tervem van erre vonatkozólag amit Pesten veled majd megbeszélnénk, igy többek között itt egy magyar barát franciatársaság alapitása, melynek előfeltétele az volna, hogy több politikai és szellemi magyar kiválóság agitáljon itt.

A revünek munkatársat találni igen nehéz. /Jobb oldali emberről még csak álmodni sem lehet. Vicomte de Rochefort komolytalan. A baloldalon is vigyázni kell. Pierre Dominiquet[33] ellenségei bolsinak, barátai bolondnak tartják. Én is az utóbbiakhoz csatlakozom. A Paleologügy igen nehéz, nem tudom, hogy meglehet e oldani. Talán idővel sikerül valakit találni. Teszanról kérdezősködtem, egy tucat ujságiró sem tudott felvilágositást adni, végre

egy öreg ur ismerte s azt mondta, hogy teljesen jelentéktelen ember. A jövő héten felkeresem.
Sem Julien Bendát[34] sem könyvét nem ismerem.
Dupui-vel[35] a jövő héten érintkezésbe lépek.
A lapoknál pénz nélkül kivált Bethlennel hendikepeve nem lehet semmit csinálni. Erre külön figyelmeztetett Malye, ez az én tapasztalatom is. Azért felajánlotta hogy ott is tesz valamit, ha hallgatunk reá./

A Liszt versenyügyében,[36] okvetlenül kell valamit tenni, mert európai botránnyá nőtte ki magát. A két francia zsüri tag, Philipp és Cortot[37] két világhirü tekintély, felháborodva hagyták ott a versenyt ahová De Monzie[38] küldte le őket, mert az elnök előre ki csinált terv szerint osztotta szét a dijakat, az elsőt saját tanitványának. Ebből az alkalomból Auguste Mangeot az Ecole Normale de Musique igazgatója gyilkos cikkben támadja a versenyt s a szépmüvészeti igazgatást, mely ilyeneket eltür. Sehol a világon még nem történt meg, hogy a zsüri elnöke saját tanitványának itélje oda az első dijat. Miért utaztattak ide bennünket kérdi Cortot, hogy statiszták legyünk? Szerintem ezt a dolgot nem kell ennyiben hagyni, mert erkölcsileg igen árt az országnak. A két zsüri tag valamelyikétől kellene cikket kérni s utána megszólaltatni a minisztert /Hómann/ személyi él nélkül,hogy jövőre olyan intézkedéseket tesz melyek eleve kizárják az inkompatibilitást. Az egészben az a legszomorubb, hogy De Monzie magyar barát s most ő is értesül egy ilyen panama-botányról.

A továbbiakra nézve mihelyt módom nyilik tájékoztatlak. Szeretettel üdvözöl

Fond 1/1342/12946

9.

Haraszti Emil -

Balogh Józsefnek 1933.

/.../ mi francia előfizetőket akarunk, ilyeneket pedig nem lehet szerezni Bethlen Istvánnal. Nekünk arra kell törekednünk, hogy belopjuk az igazságot a franciák fülébe... Minden franciának, akit előfizetőül akarunk megnyerni, nem tarthatunk előzetesen értekezéseket igazságunkról... Be kell őket csapni, ez az egyetlen efficace módja a propagandának /.../

Fond 1/1342/12949. p.

10.

Haraszti Emil -

Balogh Józsefnek 1933. julius 1.

/.../ Eddig itt három embert szidtak. Először Windischgratzet azután a második feux mannyeyeust, Teleki Pált, végül Bethlent. Most Cania[39] /Kánya!!!/ mindegyiket megelőzte. /.../

Fond 1/1342/12981.

11.

Haraszti Emil -

a szerkesztőségnek 1933.

/.../ Tudják meg Budapesten, mondotta /ti. Dupuis/[40] hogy Budapest nem Páris. Itt nem könnyü valakitől cikket kapni, pláne nehéz finansziális viszonyok között. Megtörtént nem egy esetben, hogy az illető iró félbehagyta

egyéb dolgát, sürgősen megirta cikkét, amely hónapok mulva jelent meg. Jardin[41] a surrealizmusról irt cikkét sürgetésekre éjszaka három órakor adta fel a Gare de l'Esten azelőtt hat hónappal, s máig sem jelent meg. "Mire való folytonosan telegrammokra költeni cikkek miatt, mikor ezek a cikkek hónapok vagy félév mulva jelennek meg?" A revü lehetetlen helyzetbe hozza Dupuit ezzel az eljárással de saját magát is kompromittálja. Ce n'ést pas une revue séri euse. /Idézetek/

Rátért ezután a cserkesz számra. Itt különösen éles kifejezéseket használt. A nemzetközi udvariasság lábbal tiprásának mondotta, és a rossz taktika ne továbbjának, hogy a szám háromnegyedrészét magyar cikkekkel töltik meg, s csak a többit az európai ifjusággal. Mindenre reádupláz azonban az, hogy a cimlapon a tartalomban a magyar cikkeket nagyobb betüvel szedték, mint a külföldieket. Felháborító - mondotta - igy bánni olyan iróval mint DDaniel Halévy.[42] Dupuis nem meri megmutatni a számot Halévynek s nem mer a szeme elé kerülni. A cserkész szám csak ellenségeket szerezhet Magyarországnak a franciák között. -Megjegyzem, hogy Dupuis észrevételét a cikkek témáját elhelyezésére és betütipusára mások is ismételték előttem, komoly higgadt emberek.

Általánosan a revü tulságosan soviniszta mondotta, és szinte gondosan kerül minden olyan témát a mely a francia közönség érdeklődését felkelthetné a nélkül, hogy felbőszitené. Nem ismeritek a francia publikum lélektanát. Mindent olyan pesti szemüvegen keresztül néztek melyet német optikusok készitettek s a mely torzképet mutat és ebben a torzképben Magyarország is eltorzitva jelenik meg.

Ezután a propagandáról beszéltünk. Dupuis nagyon dicsérte Cortit.[43] Itt megjegyzem, hogy négy információm van Cortirol. Ezek közül kettő kedvezőtlen, kettő azonban igen kedvező. Dupuis azt mondja, hogy Corti a legügyesebb revü lanszirozo Párisban. De - mint mondja - ti nem akar-

tátok megfizetni az általa kért havi kettőezerötszáz frankot ami pedig igen csekély összeg ahhoz a publicitáshoz amit ő igért. Mondottam, hogy a revünek nincs pénze, erre ő mindjárt előállt a Revue des Etudes finno ougriennessel[46] mondván hogy tessék, koncentrálni az anyagikat és egy revüt csinálni jól, nem pedig kettőt rosszul. Hachettet nem tartja alkalmasnak, igen drága és lelkiismeretlen, azt hiszem ebben tuloz, bár én is elég rossz információkat kaptam Hachettékről.[45] Megjegyzem azonban, hogy a havi kétezerötszáz frank nem sok, bármilyen nagyobb cég ennél többet kér. Itt még figyelmeztetlek valamire: haza érkezésem után adatokkal bizonyitom be neked, hogy a magyar kormány havi kétszázezer francia frankot utalványoz ki Párisba, melynek csaknem fele fölösleges kiadás. Ha tehát akar egy jó revüt akkor fizetni kell. Mert "ilyen körülmények között egy revue clandestine a legnagyobb fényüzés".

Dupuis szavában - természetesen a szerkesztői technikára vonatkozó megjegyzéseit nem érintem, mert nem vagyok hivatott rá - sok az igazság. Neked itt kellene töltened néhány hónapot hogy megismerd az embereket, köztük élj és kiismerd gondolkozásukat. Csak ismételhetem mig a revü mai német szelleme meg nem változik nem csak hogy használ de semmi reményünk nincs arra, hogy a közönség érdeklődjék iránta. Nem találkoztam olyan franciával, akármilyen pártállásu legyen, aki mást mondott volna. /.../

Fond 1/1342/12960

12.

A szerkesztőség -

Antal Istvánnak, 1933. julius 14.
a miniszterelnökség sajtóosztálya vezetőjének

BIZALMAS!

Kedves Barátom,

Néhány nappal ezelőtt telefonbeszélgetésem volt Veled,

melynek során felhivtam nagybecsü figyelmedet Hubert Beuve-Méry urra,[46] akit személyesen nem ismertünk s kiről információink nem voltak, de aki Prágából irt Udvarias levélben jelentette be magát nálunk.

Az ide másolatban mellékelt levelét veszem Beuve-Méry urtól, kivel budapesti tartózkodása alatt igyekeztünk tőlünk telhetőleg barátságosak és szolgálatkészek lenni. Mint a levélből is látom, Beuve-Mérynek kissé rosszul-esett, hogy a miniszterelnök ur őexellenciája őt nem fogadhatta, amit talán egy közelebbi alkalommal pótolni lehet. A cikket, melyet a Petit Journal-ban julius 11-én közzétett s melyet szivesen használatodra mellékelek, elég barátságosan tartotta s azt hiszem hogy ezt a hirlapirót továbbra Magyarországhoz kapcsolni helyes lenne. Ezért ugyanosak mellékelt másolat szerint némikép megnyugtatóan irtam néki.

Igezi tisztelettel és szives barátsággal köszönt

készséges hived

1/83/643

Jegyzetek a bevezetőhöz

1. Diószegi István: Két világháboru árnyékában Bp. 1974.
Juhász Gyula: Magyarország külpolitikája. 2. átdolgozott kiadás Bp. 1975. Kossuth Kiadó
Juhász Gyula: A Teleki kormány külpolitikája /1939-1941/ Akadémiai Kiadó Bp. 1964.
Karsai Elek: Számjeltávirat valamennyi magyar királyi követségnek. Táncsics Könyvkiadó Bp. 1969.
Magyarország története. VIII. kötet. Főszerkesztő: Ránki György. Bp. 1976. Akadémiai Kiadó
Márkus László: A Károlyi Gyula kormány bel- és külpolitikája Bp. 1968. Akadémiai Kiadó

Nemes Dezső: A Bethlen kormány külpolitikája /1924-1926/ Századok. 1959. 844-870.p.

Nemes Dezső: A Bethlen Kormány külpolitikája 1927-1931-ben. Bp. 1964. Kossuth Kiadó

Ormos Mária: Franciaország és a keleti biztonság 1931-1936. Bp. 1969. Akadémiai Kiadó

Pritz Pál: Magyarország külpolitikája Gömbös Gyula miniszterelnöksége idején 1932-1936. Akadémiai Kiadó Bp. 1982.

2. Reviziós mozgalmak történetéről még nincs feldolgozás. A Magyar Revizios Liga 1927-ben alakult Herczeg Ferenc elnökletével.
Lásd viszont:
Némedi Dénes: A Magyar Szemle revizios nacionalizmusának szerkezetéről. Történelmi Szemle 1972/1-2.
Lukács György: /A magyar revizios liga ügyvezető elnöke/ A Magyar revizios mozgalom huszéves története /in: Magyar politikai és közigazgatási composs 1919-1939/

3. Rothermere lord: Magyarország helye a nap alatt cimü cikke 1927-ben jelent meg a Daily Mail-ben. L: Nándori Pál: A Rothermere Akció. ÁJKA. 10.

4. Lásd erről jelentések: OSZK-Kt /Fond 1/ Balogh József dosszié.

5. U.o. Romániai, csehszlovákiai, jugoszláviai követ levelei.

6. U.o. Drucker György alatt.

7. U.o. Bethlen István alatt.

8. Klebelsberg Kuno: beszédei, cikkei és törvény javaslatai 1916-1926. Bp. 1927.

9. Ez a koncepció szövegszerüen sehol sem olvasható, de Balogh-Ottlik-Szekfü-Bethlen-külföldi szerkesztők - cikkszerzők levelezéséből kitünik.

11. U.o. Revizios Liga alatt.

12. Lásd u.o. az adott osztályok munkatásainak neve alatt.

13. Pl. a franciaországi Adorján szerkesztő, Gesztesi sajtóattasé, az amerikai Perényi nagykövet, Deák Ferenc amerikai szerkesztő.
14. U.o. Kornfeld Móric alatt.
15. Eddig a következő müvekszszülettek:
    - Borzsák István: Balogh József In: Antik Tanulmányok 1954. 143-144. p.
    - Frank Tibor: Az angol nyelvü magyar történet. Klny.
    - Frank Tibor: A HQ irodalompolitikája Klny.
    - Passuth László: Balogh József in: "S két szó között a hallgatás..." I.köt. Bp. 1970. 100-104.p.
    - Rónay György: Balogh József in: Magyar mártir irók antológiája. Bp. 1947. 20.p.
    - Kabdebo Lóránt interjuja az NRH szerkesztősége egyik tagjával, Fehérváry Zoltánnal /Kézirat/
      Hubay Miklóssal in: A háborunak vége lett. Bp. 1983.

Jegyzetek a dokumentumokhoz

1. Adorján Andor /1883-?/: eredetileg a Pesti Hirlap köréhez tartozó magyar ujságiró, majd Franciaországban él, s lapszerkesztéssel foglalkozik.
2. de Vendel, Francis Marsal kevéssé jelentős francia politikusok. Charles Dupont /1867-?/ francia politikus, 1931-1932-ben tengerészeti miniszter, a baloldali demokratikus blokk tagja.
3. Unio Européenne /Schneider-Creuzot/ Nyugat-Európa egyik hatalmas, zömében francia érdekeltségü vállalat birodalma. Clémentel:?
4. Villani Frigyes /1882-?/ magyar diplomata, prágai, bukaresti, majd 1928-1934-ig párizsi, 1934-1941-ig római követ.
5. de Monzie /1876-?/ radikálszocialista francia politikus 1932.juniustól 1933 novemberig oktatási miniszter.

Jouvenel /1903-?/ a radikálszocialista párt gazdasági szakértője 1928-1933-ig.
Boncoun /1873-?/ 1931-ben lépett ki a szocialista pártból, 1932-ben hadügy, 1932-1933-ban külügyminiszter, majd más kisebb tárcákat tölt be.
Cot /1895-?/ radikálszocialista képviselő 1928-tól majd 1933-1938-ig megszakitásokkal repülésügyi miniszter
Scapini: ?

6. Plans, francia folyóirat.
7. Tharraud /1876-?/ Goncourt dijas novellista és esszéiró, ezekben az években Jeruzsálemről,az iszlám országokról és Etiópiáról ir.
Bidou /1873-?/ francia kritikus a Journal des Débats és a Temps egyik vezetője
Lichtenberger /1870-?/ szociológus és novellista, a francia forradalommal foglalkozik és a Társadalmi Muzeum igazgatója.
8. Mistler /1897-?/ francia radikálszocialista politikus, és esszéiró, 1932-1934-ben müvészetpolitikai államtitkárhelyettes, majd postaügyi miniszter
Pourtales, de /1884-?/ francia iró,zeneszerző-életrajzok népszerü szerzője,többek között Liszt-szakértőnek számitott.
9. LU?, valószinüleg az Adorján szerkesztette lap,rövidítése.
10. Nemzetközi Kulturális Intézet, a népszövetség egyik szervezete, nagyjából az UNESCO elődjének felel meg.
11. Francia főiskola
12. Gallimard /1881-?/ kiadó vállalkozó, többek között a Nouvelle Revue Francaise kiadója.
13. Hachette /1870-?/ francia kiadó vállalkozó, a kiadók és lapterjesztők nemzetközi egyesületének valamint a francia kiadók szindikátusának elnöke.
14. Madame Goy, Goy francia történész /a Sorbonne tudományos információs irodájának igazgatója/ felesége.

15. Hevesy André, nem jelentős személyiség, de egy diplomata család tagja, Hevesy Pál pl. madridi követ ebben az időben.
16. Apponyi Albert /1846-1933/ a monarchia és a trianoni Magyarország egyik legjelentősebb konzervativ politikusa, többszörös miniszter, legitimista vezető, kivételes nyelvtudásáról és müveltségéről ismert, minden fontosabb nemzetközi konferencián résztvevő szónok.
17. Castellane /1868-?/ Párizs főpolgármestere
18. Végh Gyula /1870-?/ müvészeti iró, 1877-1934-ig az iparmüvészeti Múzeum igazgatója, széleskörü francia és olasz kapcsolatokkal rendelkezett.
19. Belagne, de ?
20. Madame Dupuis,Dupuis, a Politikai Tudományok Intézete igazgatójának felesége.
21. Pila /1874-?/ francia diplomata, a külügyminisztérium külkereskedelmi osztályának vezetője 1925-1933-ig, majd tókiói követ. Jellemző, hogy a gyorsan változó minisztereknél jelentősebb személyeknek számitottak a külügyminisztérium stabil emberei.
22. Monzie, de radikálszocialista politikus, 1932-1933-ban oktatási miniszter.
23. Mistler, lásd a 8. számu jegyzetet
24. Chabrillan de ?
25. Pernot,/1870-?/ klasszika filológus, egyetemi tanár Coutrut ?
26. Gesztesi, sajtóattasé a párizsi követségen, lásd később a leveleit.
27. De Vienne /?-?/ Franciaország budapesti követe.
28. Paléologue /1859-1944/ diplomata, 1920-ban a külügyminisztérium egyik vezetője, nagy szerepe van a Franciaország és a kisantant illetve Franciaország és Magyarország viszonyának alakitásában. A forradalom előtti Oroszországról irott memoárjai világhirüek.
29. Maly, Jean ?
30. Csernoch János /1852-1927/ esztergomi érsek 1912-1927-ig. Szlovák származásu volt.

31. Bázeli központ: valóshinüleg egy magyarbarát közép-európai kutató intézet felállitását tervezték, hasonló kisantant barát szervezetek ellensulyozására.
32. Ifjusági szám, cserkészszám, az NRH-ban jelent meg annak apropóján, hogy óriási nemzetközi érdeklődés közepette Gödöllőn tartották a cserkész-világtalálkozót.
33. Dominiquet /1889-?/ francia iró, a párizsi kommünnel és az orosz forradalommal szimpatizáló könyvei jelentek meg.
34. Julien Benda /1867-1956/ francia esszéista, az Irástudók árulása világhirü szerzője, az irracionalizmus ellenes francia szellemi mozgalom egyik vezetője.
35. Dupuis lásd 20. jegyzet.
36. A budapesti nagy zenei esemény /1933/ botrányba fulladt, A magyar képviselőházban is interpelláltak a pártos zsürizés miatt.
37. Cortot /1877-?/ párizsi zeneakadémia tanára, a zeneművészeti főiskola igazgatója.
38. De Monzie lásd 22.sz.jegyzet.
39. Kánya Kálmán /1869-1945/ 1933-1938-ban magyar külügyminiszter, a tulzottan egyoldalu német orientáció ellenzője,a háboru idején a Bethlen-Kállay féle csoport tagja.
40. Dupuis lásd 20.sz. jegyzet.
41. Jardin ?
42. Daniel Halevy /1876-?/ francia esszéista, a Journal des Debates vezető kritikusa
43. Cortit?
44. Finnugrisztikai, nyelvészeti folyóirat, bizonyos körök szemében az NRH konkurrense.
45. Hachette Lásd a 17.sz. jegyzet.
46. Beuve Méry - francia publicista a Petit Journal munkatársa.

A jegyzetapparátus az Uj idők lexikona, a Who is Who - 1938, a Who is Who 1947, a Magyar Életrajzi Lexikon, az Uj magyar lexikon, ill. Ormos Mária: Franciaország és keleti biztonság cimü könyve alapján készült.

A leveleket közreadta, a bevezetőt és a jegyzeteket irta:

NAGY PÉTER TIBOR